

Прастора духоўнай свабоды

Ірына ТУЛУПАВА,
фота Юрыя Іванова

Пасяджэнне праходзіла ў культурнай сталіцы Беларусі і СНД 2011 года — Гомелі, ва ўнікальным аб'екце — палацава-парковым ансамблі Румянцавых-Паскевічаў.

“Культура з’яўляецца сферай, з якой чалавек сустракаецца ад свайго нараджэння і на працягу ўсяго жыцця. Вельмі цяжка пераацаніць ролю культуры ў развіцці чалавека, асобы, грамадзяніна, грамадства, дзяржавы і сусвету”, — так шырока абзначыў тэму ва ўступным слове міністр культуры Павел Лагушка. Ён пазначыў у выхаванні асобы некалькі кірункаў. Перадусім, гэта назапашаная культурная спадчына, якая закардыравана і перадаецца з пакалення ў пакаленне. Па-другое — выхаванне ў сям’і базавых навыкаў культурнай асобы. Таксама — уплыў грамадскага асяроддзя, у якім развіваецца асоба і якое залежыць ад дзяржаўнай палітыкі ў галіне культуры. І, нарэшце, мастацка-эстэтычная адукацыя асобы праз дзіцячыя садкі, школы, гімназіі, каледжы, універсітэты, акадэміі.

Бясспрэчна, вельмі важна, калі захоўваюцца сямейныя традыцыі, калі бацькі перадаюць дзецям традыцыі каляндарных свят, Каляд і Вялікадзя, адзначаюцца Радуніца і Дзяды, праводзяцца абрады вяселія і пахавання.

Але не менш важна і культурная адукацыя — як гарант таго, што дзяржава разумее неабходнасць развіцця культуры і асобы. Да гонару: Беларусь — адзіная краіна ў СНД, дзе дашкольнае выхаванне арганічна ўключана ў нацыянальную сістэму адукацыі на роўні з агульнаадукацыйнай сярэдняй школай, ССНУ і ВНУ.

Паводле слоў Алены Гулявай, намесніка начальніка ўпраўлення Нацыянальнага інстытута адукацыі, якая распавядала пра асноўныя тэндэнцыі развіцця мастацкай адукацыі ў дашкольных і агульнаадукацыйных установах, цяпер мы назіраем своеасаблівыя інтэграцыі: гэта вучэбна-педагагічны комплекс кшталту дзіцячы сад — пачатковая школа, базавая школа — каледж, гімназія — каледж і іншыя. Яшчэ адна асаблівасць — мы паступова пачынаем выкарыстоўваць патэнцыял міжпрадметнага падыходу, калі мастацтва літаральна “пранізвае” ўсю адукацыйную прастору. У краіне ўжо назапашаны падобны вопыт. Напрыклад, у сярэдняй агульнаадукацыйнай школе № 1 г. Нясвіжа намаганнем настаўнікаў гісторыі створаны школьны мастацкі музей.

У Беларусі дзейнічае ўнікальная трохузроўневая, класічная сістэма мастацкай адукацыі: пачатковая — сярэднеспецыяльная — вышэйшая. І ў кожнай — свае знаходкі і страты.

Ды часам якраз і перашкаджаюць традыцыйныя ўяўленні пра выхаванне: маўляў, калі лепшае — ці варта нешта перайначваць? Але час мяняецца, і пытанне, на якім сайце знаходзіцца твой сын ці дачка, становіцца зусім не рытарычным, яно

“Культура: Выхаванне праз усё жыццё”. Такую тэму мела чарговае пасяджэнне Рэспубліканскага грамадскага савета па культуры пры Савеце Міністраў Беларусі, удзельнікі якога ўзялі на сябе клопат прааналізаваць тое, што мы маем у выхаванні асобы на пачатку XXI стагоддзя. Падчас дыскусій гаварылася і пра неабходнасць вяртання ў вучэбныя планы прадмета “Сусветная і айчынная мастацкая культура”, пра павелічэнне колькасці гадзін па прадметах мастацка-эстэтычнага цыкла ў школах, пра падрыхтоўку высокамастацкіх радыё- і тэлевізійных праграм, падрыхтоўку кадраў, якія будуць вучыць культуры і мастацтву. І — пра неабходнасць распрацоўкі на міжведамасным узроўні праграмы падтрымкі і развіцця чытання.

таксама палягае ў плоскасці выхавання культуры.

“Запачаткоўвае цікаваць да культуры сям’я. А потым дзяржава ўсё больш і больш далучаецца да гэтай справы. Працуюць дзіцячыя садкі, школы, спецыяльныя навучальныя ўстановы і вышэйшыя. Але гэта ідэальная мадэль выхавання. Яна не можа існаваць толькі ў чыстым выглядзе. Ёсць Інтэрнет і электронныя сродкі масавай інфармацыі. І сёння сітуацыю трэба пераглядваць. Мы павінны прайсці этап, калі выхаванне аддадзена (сустракаюцца такія думкі) тэхнічнай адукацыі. Галоўнае — толькі чалавек, — зазначыў рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Барыс Святлоў. — Сістэма, якая існуе ў наш час, была сфарміравана ў 40-я гады мінулага стагоддзя. А пачала фарміравацца ў дваццатыя — гады НЭПа. Гэта быў той эксперымент, які падтрымаў Луначарскі. Тады ў Ленінградзе быў створаны першы ў Савецкім Саюзе інстытут, дзе пачалі рыхтаваць кандыдатаў, дактароў мастацтвазнаўства.

У 1990-я, калі мы набывалі суверэнітэт, захаваў ў сваёй скарбонцы тое, што з’явілася ў сусветнай мастацкай культуры. І не толькі захаваў тое, што было ў СССР, — нават пашырылі. Але трохі і згубілі”.

Так, да пачатку 1990-х гадоў амаль што не кожная 3-я школа ў Беларусі з’яўлялася ўстановай з пэўным эстэтычным або мастацкім ухілам. БССР была лідарам мастацка-эстэтычнай адукацыі ў Саюзе (разам з Арменіяй і Украінай). У 1980-х гадах школы з паглыбленым вывучэннем прадме-

таў мастацка-эстэтычнага ўхілу былі толькі ў Беларусі і Прыбалтыцы. Яшчэ два гады таму сярэдніх школ з ухілам было больш як 650, цяпер іх колькасць значна скарацілася. У такіх школах рэзка скарачаныя наменклатура прадметаў і аб’ём гадзін, якія адводзяцца на іх выкладанне. Выключаны з базавага вучэбнага плана і прадмет “Сусветная мастацкая культура”. Таццяна Арлова, прафесар Інстытута журналістыкі Белдзяржуніверсітэта, аналізуючы ролю СМІ ў эстэтычным выхаванні, падкрэсліла, што з моманту знікнення прадмета сусветнай мастацкай культуры ў ВНУ прыходзіць вельмі слаба падрыхтаваныя маладыя людзі. Між тым, сфера мастацтва якраз і ёсць прастора духоўнай свабоды чалавека.

Вельмі важным аспектам выхавання культуры праз усё жыццё з’яўляецца веданне сваёй матэрыяльнай і духоўнай гісторыка-культурнай спадчыны. Таму лагічнай стала прапанова аб увядзенні на факультатыўным узроўні прадмета “краязнаўства”.

Што да літаратуры, то старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец звярнуў увагу на тое, што немагчыма развіваць само мастацтва без увагі да мастацкага слова. Трэба мець на ўвазе і канчатковую мэту выхаваўчага працэсу: чамусьці апошнім часам журналісты саромеюцца такіх паняццяў, як Радзіма, патрыятызм, адказнасць.

Нішто, як культура, так не аб’ядноўвае нас у адной дзяржаве, і дзеля яе развіцця неабходна большая каардынацыя і ўзаемадзеянне на

ўзроўні міністэрстваў. Між іншым, на пасяджэнні прысутнічалі намеснікі міністра адукацыі Віктар Яжык і міністра інфармацыі Ігар Лапцёнак.

Што да міністэрства культуры, то цяпер ідзе праца над комплексам праектаў нарматыўна-правовых актаў для сферы. Адказваючы на пытанне карэспандэнта “ЛіМа” пра бліжэйшыя магчымыя крокі, якія паўплываюць у тым ліку і на мастацка-эстэтычнае выхаванне, міністр Павел Лагушка акцэнтаваў увагу на шэрагу дакументаў, звязаных з дзейнасцю фондаў падтрымкі творчай моладзі, удасканалення дзейнасці слаба падрыхтаваныя маладыя людзі. Між тым, сфера мастацтва якраз і ёсць прастора духоўнай свабоды чалавека.

На здымку: Мікалай Чаргінец і Міхал Фінберг падчас пасяджэння.